

De Gerechtelijke Detachementen van de Rijkswacht

W. Borremans*

I. Historisch overzicht

Oorsprong

De Gerechtelijke Detachementen van de Rijkswacht, verbonden aan het militair gerecht, werden opgericht bij een Ministerieel rondschrijven van 6 november 1951. Het zijn dus gespecialiseerde Rijkswachteenheden.

Een van de doelstellingen bij de oprichting ervan was, het vergemakkelijken van de militaire rechtsbedeling. Aan elk auditoraat werd een detachement van de Rijkswacht verbonden met gelijkaardige opdrachten als de Gerechtelijke Politie bij de parketten (G.P.P.). Het is dus onontbeerlijk dat de dienstrelaties tussen de krijgsauditeur en het Gerechtelijk Detachement bestendig, bevoorrecht en uitstekend zouden zijn.

Opdrachten en inplaatsstelling in de Belgische bezettingszone

a. Inplaatsstelling

Een nota van het Ministerie van Landsverdediging d.d. 12 december 1951 regelde de standplaats van het Gerechtelijk Detachement in bezet Duitsland. Het is dus in de Belgische bezettingszone en dit onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog dat de eerste Gerechtelijke Detachementen opgericht en geplaatst werden.

b. Opdrachten

Deze Gerechtelijke Detachementen hadden als algemene opdracht in de Belgische bezettingszone de volgende inbreuken op te sporen:

- inbreuken tegen de militaire strafwetten
- inbreuken tegen het gemeen recht, gepleegd door hen die onderworpen zijn aan het militair gerecht in bezet Duitsland.

c. Bevoegdheid

De bevoegdheid *ratione personae* strekte zich niet alleen uit tot de Belgische militairen maar ook tot Belgische burgers.

---

* Lt. Kol. Rijkswacht.

a. Inplaatsstelling

Een aanschrijven van de minister van Landsverdediging d.d. 10 juli 1954 stond de inplaatsstelling toe van de Gerechtelijke Detachementen in België. Dit aanschrijven werd van kracht door een nota van 13 augustus 1954 van de commandant van de Rijkswacht. Zij was gericht aan alle eenheden van de Rijkswacht.

b. Opdracht

De algemene opdrachten van die Gerechtelijke Detachementen waren:

- het opsporen van de daders van de inbreuken op de strafwetten waarvoor het militair gerecht bevoegd is.
- bijstand verlenen aan de krijgsauditeurs en hun substituten in onderzoeken door deze magistraten geopend.

c. Hiërarchische afhankelijkheid

De bevelvoerende officieren van een Gerechtelijk Detachement in België hadden ten opzichte van het personeel dat onder hun gezag was geplaatst de bevoegdheid van districtscommandant. (Een rijkswachtdistrict is een territoriale eenheid die min of meer een vierde van de oppervlakte van een provincie bestrijkt). Het personeel van ieder detachement was, voor wat betreft de uitvoering van de gerechtelijke politie, geplaatst onder het gezag en het toezicht van de krijgsauditeur. De krijgsauditeur en zijn substituten hadden het recht om de officieren van gerechtelijke politie van het Gerechtelijk Detachement behorende tot het Krijgsauditoraat te vorderen en hen te machtigen om alle daden te stellen van gerechtelijke politie, behalve indien anders voorzien door de wet. De krijgsauditeur en zijn substituten konden, in bepaalde bijzondere gevallen en wanneer dit nodig bleek voor het goede verloop van het onderzoek, beslissen dat deze officieren van gerechtelijke politie gelijke bevoegdheid en zelfs voorrang hebben ten opzichte van hun collega's van de rijkswacht.

II. Actuele situatie

Actuele organisatie

a. De Gerechtelijke Detachementen werden uitdrukkelijk erkend door de Wet op de Rijkswacht d.d. 2 december 1957 (*B.S.*, 12 december 1957). Art. 8 van dezelfde wet bepaalt dat de Gerechtelijke Detachementen verbonden worden aan het auditoraat-generaal alsook aan de permanente en de krijgsauditoraten te velde. Er is dus, *de jure* en *de facto*, een zeker parallellisme tussen het bestaan van een krijgsauditoraat en dat van een Gerechtelijk Detachement.

b. Op het niveau van het Militair Gerechtshof en het auditoraat-generaal situeert zich de commandant der Gerechtelijke Detachementen en zijn secretariaat.

c. Op het niveau van het krijgssauditoraat hebben we:

1. *De Gerechtelijke Detachementen bij de permanente krijgssauditoraten:* d.w.z. te Brussel, te Antwerpen (een afdeling van de Krijgsraad van Brussel, maar werkt in feite zoals een zelfstandig krijgssauditoraat), te Gent en te Luik.

2. *De Gerechtelijke Detachementen te velde in de D.B.R.* Bij de Belgische strijdkrachten in Duitsland (D.B.R.) is er bij elk krijgssauditoraat te velde en dit sedert het einde van de tweede wereldoorlog een Gerechtelijk Detachement. Vandaar de Gerechtelijke Detachementen van Keulen en Neheim.

3. *De Gerechtelijke Detachementen te velde (andere).* In oorlogstijd en in geval van algemene of gedeeltelijke mobilisatie van het leger zullen er evenveel Gerechtelijke Detachementen zijn als er krijgssraden worden gemobiliseerd. Vroeger zijn er al Gerechtelijke Detachementen geweest in Korea en in Zaïre, maar deze zijn nu afgeschaft.

4. *Tijdelijke Gerechtelijke Detachementen in het buitenland.* Bij de troepen op manoeuvres in de lidstaten van de N.A.V.O. zijn er tijdelijke Gerechtelijke Detachementen die de krijgssauditeur vergezellen. De krijgssauditeur wordt aangeduid door de auditeur-generaal, de leden van het Gerechtelijk Detachement worden aangeduid door de commandant van de Gerechtelijke Detachementen. Zo is er in het nabije verleden een Gerechtelijk Detachement gestuurd geweest naar o.a. Italië, Portugal, Denemarken, Griekenland, Turkije, Zaïre.

Actuele hiërarchische afhankelijkheid

a. Aangezien de Gerechtelijke Detachementen behoren tot de speciale diensten van de rijkswacht, hangen ze, via de commandant van de Gerechtelijke Detachementen, af van de commandant van de rijkswacht. De commandant van de Gerechtelijke Detachementen heeft de rang van korpscommandant. De commandanten van de verschillende Gerechtelijke Detachementen zijn eenheidscommandanten en worden op gelijke voet gesteld met een districtscommandant. Zij bevelen rechtstreeks hun personeel.

In vreedestijd

De Gerechtelijke Detachementen bij de permanente krijgssraden en de tijdelijke Gerechtelijke Detachementen hangen in vreedestijd af van de commandant van de Gerechtelijke Detachementen. De Gerechtelijke Detachementen bij de krijgssraden te velde in de Duitse Bondsrepubliek d.w.z. deze in Keulen en in Neheim, hangen af van de commandant van het provoostschap in de Duitse Bondsrepubliek. De commandanten van deze detachementen wonen evenwel regelmatig de commando- en coördinatievergaderingen bij, die gehouden worden door de commandant van de Gerechtelijke Detachementen bij het militair gerechtshof en bij de auditeur-generaal.

In oorlogstijd (inbegrepen in geval van mobilisatie van het leger)

Alle detachementen d.w.z. de detachementen bij de territoriale krijgssraden en bij de krijgssraden te velde, komen onder leiding te staan van de commandant van de Gerechtelijke Detachementen bij het militair gerechtshof en het auditoraat-

generaal. Inderdaad, de opdrachten van de provoostschappen (andere speciale eenheden van de rijkswacht) zijn wettelijk verschillend van deze van de Gerechtelijke Detachementen.

b. Anderzijds staan de Gerechtelijke Detachementen, krachtens de Wet op de Rijkswacht voor de uitvoering van hun gerechtelijke ambtsverrichtingen onder het toezicht van de auditeur-generaal en onder de leiding van de krijgssauditeurs. Vandaar de richtlijnen van de krijgssauditeur. Om de onafhankelijkheid van de rijkswacht en van haar leden te beschermen tegenover zekere overheden, heeft de wetgever nochtans in artikel 43 van de Wet op de Rijkswacht bepaald dat 'De leden van de rijkswacht, voor de uitvoering van de dienst, *uitsluitend* onder het gezag van hun meerderen in de rijkswacht staan.' Het is zo dat sommige overheden rijkswachters opdrachten kunnen en moeten geven door middel van vorderingen, kantschriften, enz.

Commando der Gerechtelijke Detachementen

a. Oprichting en inplaatsstelling van het Commando.

De functie van commandant van de Gerechtelijke Detachementen werd slechts in 1954 opgericht. Deze functie wordt verzekerd door een hoofdofficier van de rijkswacht. Het is slechts op 19 juli 1954 dat de eerste hoofdofficier deze functie waarnam.

b. De bevoegdheden van de commandant der Gerechtelijke Detachementen.

1. Hij beveelt de Gerechtelijke Detachementen. Hij houdt zich bezig (opstellen, leiden en coördineren) met de gerechtelijke en andere onderzoeken ten laste van hoofd- en opperofficieren van de strijdmachten (Landmacht, Zee-macht, Luchtmacht, Gezondheidsdienst en de Rijkswacht).

2. De omzendbrief van de auditeur-generaal d.d. 23 juli 1954 gericht aan de procureurs-generaal bij de Beroepshoven stipuleerde dat: 'Net als het Gerechtelijk Detachement bij het militair auditoraat van de Belgische strijdkrachten in Duitsland, staan deze Gerechtelijke Detachementen, bevolen door kapiteins van de rijkswacht, onder het gezag van een hogere officier, verbonden aan de staf van de rijkswacht.'

3. De aanschrijvingen van de minister van Landsverdediging van 27 juli 1954 en van 10 september 1954 stipuleerden onder meer: 'De bevoegdheden van de hogere officier, commandant van de Gerechtelijke Detachementen, verbonden aan de permanente militaire auditoraten en de militaire auditoraten te velde: a. De officier die de Gerechtelijke Detachementen leidt, maakt deel uit van de staf van de rijkswacht (1e sectie A); b. Hij verzekert de verbinding tussen de commandant van de rijkswacht en de auditeur-generaal; c. ...; d. Hij coördineert de activiteiten van de Gerechtelijke Detachementen, meer bepaald door het geheel van deze eenheden van de voordelen te laten genieten van de inlichtingen en de resultaten die door bepaalde van deze eenheden, door andere eenheden van de rijkswacht of door het provoostschap verzameld werden; e. ...; f. Voor wat de tucht betreft, hangt het ondergeschikt personeel van een Gerechtelijke Detachementen af van de officier die het beveelt. Deze laatste staat op zijn beurt voor de tucht onder het gezag van de officier die belast is met de leiding van de Gerechtelijke Detachementen.'

c. De problemen aangaande de mobilisatie en de inplaatsstelling van de Gerechtelijke Detachementen behoren ook tot de verantwoordelijkheid van de commandant van de Gerechtelijke Detachementen.

Actuele opdrachten van de Gerechtelijke Detachementen

a. De algemene opdrachten

De leden van de Gerechtelijke Detachementen hebben dezelfde hoedanigheid, d.w.z. dezelfde rechten en plichten als hun collega's van de rijkswacht. Zij hebben wettelijke bevoegdheden inzake gerechtelijke politie (beteugelend), inzake administratieve politie (preventief) en zij hebben een defensieve opdracht (in oorlogstijd).

Het is zo dat zij, inzake gerechtelijke politie, bevoegd zijn over het ganse grondgebied van het Rijk; zij mogen ambtshalve alle inbreuken vaststellen; zij mogen klachten en aangiften ontvangen; zij kunnen belast worden met zekere informatie- en onderzoeksopdrachten. In geval van heterdaad, hebben zij de speciale bevoegdheden welke voorzien zijn door het Wetboek van Strafvordering.

b. De specifieke opdrachten

Het is aangewezen de Gerechtelijke Detachementen niet te verwarren met het provoostschap, noch met de B.O.B., noch met de G.P.P. De leden van de Gerechtelijke Detachementen zijn inzonderheid gelast met de opsporing en de vaststelling van inbreuken die ter behandeling behoren aan de militaire rechtsmacht. De leden van de Gerechtelijke Detachementen zijn bovendien belast met het inwinnen van inlichtingen over de feiten die de veiligheid van de krijgsmachten in gevaar kunnen brengen.

Zij zullen daarenboven kennis moeten nemen van de misdrijven tegen de veiligheid van de Staat en, in oorlogstijd van de misdrijven die gepleegd werden inzake diefstal, vernieling en brand tijdens de lichtafscherming of in ontruimde plaatsen.

c. De bijkomende opdrachten

Uitzonderlijk kunnen de Gerechtelijke Detachementen door de procureurs des Konings en door de onderzoeksrechters belast worden met de uitvoering van bepaalde onderzoeken en opdrachten hetzij in militaire kringen hetzij in niet militaire kringen.

Deze manier van werken heeft de neiging om een vaste werkwijze te worden wanneer de militaire rechtsmacht begonnen is met informatie- of onderzoeksopdrachten en wanneer zij er door de gewone rechtsmacht van ontlast werd. De tussenkomst van de Gerechtelijke Detachementen wordt soms ook gevraagd door de gewone rechtsmachten als er specifieke opdrachten moeten vervuld worden ten opzichte van militairen medeplichtigen of mededaders met niet-militairen. Eveneens bestaat de neiging om de Gerechtelijke Detachementen in te zetten als politieorgaan b.v. om een onderzoek in te stellen i.v.m. feiten

die bedreven werden door rijkswachters, als orgaan bijgevolg dat onafhankelijk staat van de betrokken eenheid (b.v. een specifieke of delicate zaak voor een eenheid).

Ze nemen deel aan de identificatie van lijken bij rampen (in België en in het buitenland). Deze opdracht wordt uitgevoerd door het Gerechtelijk Detachement van Brussel. Deze eenheid werd aangeduid omdat ze voor het ogenblik reeds belast is met dezelfde opdracht bij luchtrampen waarbij Belgische militaire vliegtuigen betrokken zijn. Deze opdracht werd haar toevertrouwd door een reglementaire beslissing van de regering.

Uiteindelijk is het passend om aan te stippen dat de leden van de Gerechtelijke Detachementen van de rijkswacht drager zijn van een speciaal veiligheids-certificaat. Dit laat hen toe om zonder moeilijkheden binnen te komen in lokalen, kennis te nemen en documenten in beslag te nemen welke gedekt zijn door 'Militair Geheim'.